

KÜLÖNFÉLÉK

A Magyar Nyelv Éve Göttingenben (2009)

1. Göttingen és a göttingeni Finnugor Szeminárium hagyományai köteleztek arra, hogy a Magyar Nyelv Éve alkalmából a Balassi Intézet anyagi támogatásával Magyar Kulturális Hetek címmel olyan programsorozatot szervezzek, melynek középpontjában különböző megközelítésekben a magyar nyelv áll (2009. X. 15. – XI. 30.). A kulturális részt koncert, irodalmi est, színház, film és táncház jelentette, a tudományosat kiállítás és konferencia (<http://www.ungarischekulturwochen.eu>).

2. Talán kevesen tudják, hogy a Göttingeni Egyetemi Könyvtárnak van az egyik legnagyobb külföldi magyar könyvgyűjteménye. A magyar állomány könyvgyűjteménynek számít, és a Deutsche Forschungsgemeinschaft jóvoltából évente mintegy 2000 bibliográfiai egységgel gyarapodik. Ma már a teljes anyag online hozzáférhető. (Vö. KESZTYÜS TIBOR, Die Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek und ihre finnisch-ugrischen Bestände. Finnisch-ugrische Mitteilungen 1977: 94–8, ill. a tőle összeállított többkötetes katalógust: Katalog der finnisch-ugrischen Bestände einschließlich Geschichte, Recht, Wirtschaft und Natur Finnlands und Ungarns. Göttingen, Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek). A magyar könyvek tudatos gyűjtése Göttingenben már a XVIII. században elkezdődött, és az akkor itt tanult magyar diákok is gazdagították a könyvtárat könyvadományaikkal. A magyar gyűjtemény legértékesebb darabja egy eredeti Corvina, de több ősnymtatvány és sok – elsősorban nyelvészeti témájú – könyv található itt a XVII–XVIII. századból. Némelyik ritkaság, a világon egy-két darab lelhető még fel belőlük. Ez a könyvanyag adta az ötletet, hogy a magyar nyelv történetét és jellegzetességeit bemutató könyv- és tablókiállítást rendezek (<http://www.ungarischekulturwochen.eu/tablok2.pdf>, <http://www.ungarischekulturwochen.eu/Ausstellung.pdf>).

Nyolc tematikus vitrinben összesen 44 könyvet mutattunk be, a XV–XVII. századi munkákat faksimilében, a többit eredetiben. Olyan ritkaságokat állítottunk ki, mint Komáromi Csipkés György „Hungaria illustrata”, Gyarmathi Sámuel „Okoskodva tanító nyelvemester” vagy Czvittinger Dávid „Specimen Hungariae Litteratae” című munkája eredetiben, vagy öt különböző bibliafordítás faksimiléje a Jordánszky Kódextől a Káldi György-féle

fordításig. A kiállítás mottójául Bél Mátyás „Magyar nyelvmester”-ének címlapját használtuk fel plakátnak és szóróanyagának is (<http://www.ungarischekulturwochen.eu/PL.pdf>): „Wie glücklich ist ein deutscher Mann, der unter Ungarn ungrisch kann” (Milyen boldog az a német, aki a magyarok közt magyarul tud) – szól az idézet. A könyv előszőr 1725-ben jelent meg, a Göttingeni Egyetemi Könyvtár állományában levő az 5. kiadás, 1774-ből. Ezek szerint a XVIII. században ekkora igény volt a németek körében a magyar nyelv megismerésére!

A könyvkiállítást képekkel és térképekkel gazdagon illusztrált 19 nagyméretű tabló egészítette ki, melyek a magyar nyelv világába vezették be a látogatókat. A nyelv eredetét, fejlődésének állomásait, az írott nyelvhasználat kialakulását és a szabályrendszer különlegességeit igyekeztünk minél teljesebben bemutatni. A legnépszerűbb a nyelv karakterisztikáját, illetve a jellegzetes magyar nyelvi jeleket ismertető tabló volt. A kiállításnak a németül frappánsan csengő „Ungarisch: eine Insel im indogermanischen Sprachmeer” (Magyar sziget az indogermán nyelvek tengerében) címet adtuk. A cím a göttingeni nyelvészek körében vitát váltott ki. A német nyelvészeti iskola az indogermán elnevezést használja, amikor az indoeurópai nyelvekre gondol. Kelet- és Dél-Európában az indoeurópai terminus az elterjedt. Miután az indoeurópai nagyon különböző nyelvek családja, a *Sprachmeer* kifejezést egyesek *Sprachenmeer*-re javasolták változtatni, azaz ’nyelvtenger’ helyett a ’nyelvek tengeré’-re, amit mások szórszálhasogatásnak gondoltak. Mindenesetre ez a vita is jelzi, hogy a kiállítás Göttingenben az érdeklődés középpontjába került; egyhónapos nyitva tartása alatt több ezren nézték meg.

3. A kiállítás ünnepélyes megnyitása ahhoz a konferenciához kapcsolódott, amely a nyelvekkel kapcsolatos új kihívásokat tárgyalta (<http://www.ungarischekulturwochen.eu/konf.html>). A konferencia – „Sprachliche Vereinheitlichung oder Vielfalt in Europa?” (Nyelvi egységesülés vagy sokszínűség Európában?) arra kereste a választ, milyen tényezők határozzák meg a nyelvek sorsát, és milyen hatással van a globalizáció az európai nyelvekre. Az előadók a skandináv, német és finnugor nyelvek, köztük a magyar példáján fejtették ki álláspontjaikat. Nyitó előadásában KISS JENŐ az Európai Unió nyelveiről és nyelvhasználatáról beszélt „Sprachen und Sprachgebrauch in der EU: English only als Zukunft?” (Nyelvek és nyelvhasználat az Európai Unióban: „English only” a jövő?) címmel. Van-e nyelvpolitikája az Európai Uniónak? A jelenlegi 23 hivatalos nyelv együttes használata bábeli zűrzavart és túlzott, felesleges adminisztrációt okoz az EU-ban, hiszen közvetítő nyelvként úgyis mindenütt az angolt használják. Van-e, lehet-e riválisa korunk lingua franca-jának? Az előadás élénk vitát váltott ki, hiszen nagyon is kurrens problémákat feszegetett. MASÁT ANDRÁS is úgy látta (Weltsprache und sprachliche Identitäten „kleiner” Nationen. Zur Spachsituation Skandinaviens – Világnyelv és a kis nemzetek nyelvi identitása. Skandinávia nyelvi helyzete), hogy a kommunikáció globalizációja egyre inkább szükségessé teszi egy mindenki által használt világnyelv kifejlődését, ami nem feltétlenül vezet a nemzeti nyelvek fenyegetettségéhez. A nyelvi egységesüléssel szembeni irányként hozta fel a norvég példát, melyben a dialektusok használata a nemzeti identitást és a természetességet erősíti. DIETER CHERUBIM (Deutsch in der „Mitte“ Europas. Versuch einer Problematisierung – A német nyelv Európa közepén. Problémafelvetési kísérlet) csakúgy, mint német honfitársai, anyanyelvét közép-európainak tartja. Igény tarthat-e a német nyelv területileg, történelmileg, kulturálisan, funkcionálisan erre a „közép” pozícióra? Vajon az európai nyelvek

világmeretű átértékelési folyamatában periférikus vagy központi szerepet tölt-e be a német? Lehet-e százmillió ember anyanyelve veszélyeztetett? Ezekre és ehhez hasonló kérdésekre kereste a választ előadásában. HONTI LÁSZLÓ („Globalisierung” finnisch-ugrischer Sprachen? – A finnugor nyelvek globalizálása?) arra figyelmeztetett, hogy Európa határai nem az EU vagy a nyugati kereszténység határánál húzódnak. A *globalizálás* és az *európaizálás* szavak terminus technicusszá váltak, holott az intenzív kapcsolatok és a nyelvi kölcsönhatások regionális szinten a legfontosabbak. Ennek bizonyítására néhány uráli jelenséget vizsgált meg, melyekben a szomszédos indogermán vagy török nyelvek hatását lehet felfedezni. PUSZTAY JÁNOS (Ist das Ungarische eine gefährdete Sprache? – Veszélyeztetett nyelv-e a magyar?) úgy véli, hogy a nagy nyelvi közösségeket is veszélyezteti hosszú távon a globalizáció. A kis nyelvek tapasztalatai azt mutatják, hogy foglalkozni kell ezzel a kérdéssel, mielőtt a nyelvhasználat eróziója bekövetkezne. KOLLÁTH ANNA (Ungarisch als Sprachinsel in Slowenien. Die Sprachsituation im slowenischen Murgebiet – Magyar nyelv-sziget Szlovéniában. A szlovéniai Muravidék nyelvi helyzete) a trianoni béke nyelvi következményeiről beszélt. A magyar nyelv ma a Kárpát-medencében 8 országban él, fejlődik, 8 különböző változatban. A magyar nyelv egysége csak akkor tartható fenn, ha tudomásul vesszük, hogy különböző módon lehet magyarul beszélni. A Kárpát-medencében élő magyar nemzeti kisebbség identitását az anyanyelv jelenti. A Muravidéken minden törekvés ellenére drasztikusan csökken a magyar nemzetiségű és anyanyelvű lakosok száma. Az ún. detrianonizáció segíthet a magyar kisebbségi nyelv presztízsének növelésében.

A konferenciát EBERHARD WINKLER összefoglaló és értékelő beszéde zárta. Az előadók, a résztvevők és a házigazdák egyöntetű véleménye szerint az izgalmas, aktuális nyelvpolitikai, nyelvdiplomáciai és etnolingvisztikai kérdéseket feszegető előadások és vita anyagát egy konferenciakötetben publikálni kellene.

RAB IRÉN